

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Vivat Europa!

2012-12-21

ŽURNALAS: NAUJASIS ŽIDINYS-AIDAI

TEMA: Demokratija

AUTORIUS: Christopher Monckton

DATA: 2012-12

Christopher Monckton (g. 1952) – lordas, Brenchley vikontas, Jungtinės Karalystės politikas, Nepriklausomybės partijos veikėjas, politikos apžvalgininkas, „žaliosios politikos“ sisteminis kritikas. Skelbiamas tekstas parengtas pagal paskaitą, kurią vikontas Moncktonas skaitė Laisvosios rinkos instituto 22-ųjų įkūrimo metinių renginyje Vilniuje, 2012 m. lapkričio 29 d. Tekstą iš anglų kalbos vertė *Rūta Tumėnaitė*.

Viena laimingiausių mano gyvenimo akimirų buvo tą šlovingą dieną prieš beveik ketvirtį amžiaus, kai sugriuvo slogus ir neapkenčiamas padalijimo ir diktatūros simbolis – Berlyno Siena. Geležinė Uždanga išnyko, Europa galų gale buvo iš naujo suvienyta. Lietuvai žvelgiant į Vakarus, jos engėjai traukėsi Rytų link. Lietuva, narsioji Lietuva, kadaise buvusi didžiausia iš visų Europos tautų, vėl buvo laisva. 1990 m. kovo 11 d. jūsų tauta buvo pirmoji iš sovietų okupuotų valstybių, išdidžiai paskelbusių suverenios nepriklausomybės atkūrimą, laisvės ir demokratijos instituto sugražinimą. Tais pačiais metais įkvėptieji Lietuvos Laisvosios rinkos instituto steigėjai, negaišdami laiko, įkūrė tai, kas tapo vienu gyvybingiausių ir energingiausių mokslinių institutų Europoje, skelbiančiu ir propaguojančiu ekonomikos laisvę, individualią atsakomybę, laisvą prekybą, mažus mokesčius, stabilius pinigus, asmeninį apsisprendimą bei mažą valdžią. Pone LRI Prezidente, sere, garbieji nariai, darbuotojai, jūsų Instituto rėmėjai bei svečiai, puikiai padirbėta, telaimina jus Dievas, ir sveikinu su 22-uju Instituto gimtadieniu! Ypač širdingai sveikinu jus, pone Prezidente, nes šiandien yra ir jūsų gimtadienis.

Uždavinys, kurį jūs iškėlėte man šįvakar, yra ne kas kita, kaip nusakyti Europos ateitį tokią, kokią aš ją norėčiau matyti. Tačiau mano tikslas nėra vien parodyti tą ateitį, bet ir nurodyti ją. Norėčiau išdėstyti tai, ką Friedrichas Augustas von Hayekas būtų pavadinęs Laisvės Konstitucija Europai. Tai yra būtina: sovietinė konstitucija stebėtina ir apgailėtina mastu migravo Vakarų kryptimi į Briuselį, o Europa nebėra tokia laisva, kokia galėtų ir turėtų būti. Todėl nesiūlau leisti, kad jus varžytų dabartiniai ydingi Europos Sąjungos konstituciniai potvarkiai. Vietoj to siūlau pradėti nuo švaraus lapo, prisiminti ir išaukštinti istoriją, kuri mus čia atvedė, bet neapsiriboti ja.

Europoje esama subtilesnės, tauresnės istorijos negu bet kuriame kitame žemyne. Kur buvo išrasta demokratija ir kur jai buvo suteiktas vardas? Periklio ir Demostenio Europoje. Kur pirmą kartą buvo apibrėžta laisvoji rinka ir išdėstyti jai palankūs argumentai? Smitho ir Ricardo Europoje. Kur buvo padaryta daugiausia didžiųjų mokslinių atradimų visame pasaulyje? Galileo ir Newtono Europoje. Kur klestėjo didieji menininkai? Da Vinci, Rubenso, Monet ir Turnerio Europoje. Kur pirmiausia buvo prabilta visuotine pasaulio kalba? Shakespeare'o ir Miltono Europoje. Kur pirmą kartą surengtos populiariausių pasaulyje sporto šakų varžybos? Futbolo, slidinėjimo, regbio, teniso, atletikos ir Olimpinių žaidynių Europoje. Kur pirmąsyk prakalbo didieji pasaulio oratoriai? Cicerono ir Burke'o Europoje.

O kaip gi yra šiandien su Europos ir kiekvienos jos šalių narių politika? „Biudžetas turėtų būti subalansuotas, išdas pripildytas, viešoji skola sumažinta, valdininkijos pasipūtimas sutramdytas, o pagalba užsienio šalims apribota, idant priešingu atveju valstybės neištiktų bankrotas. Žmonės privalo vėl išmokti dirbti, o ne kliautis valstybės pagalba.“ Taip 63 m. pr. Kr. kalbėjo Markas Tulijus Ciceronas, tuo metu, kai vėlyvoji Romos respublika buvo beprarandanti demokratiją ir pamažu virstanti imperija. Prie jo žodžių sugrįšime vėliau: mat jis taip galėjo kalbėti kone apie kiekvieną nūdienos Vakarų valstybę.

Senovės Atėnų miestas-valstybė davė Europai vardą, architektūrą, demokratiją ir didžiumą politinio žodyno. Senovės Roma įsteigė *pax Romana*, kuri savo klestėjimo viršūnėje apėmė teritoriją, pranokstančią moderniosios Europos ribas. Britanija, Prancūzija ir Nyderlandai suteikė Europai globalią perspektyvą. Mažytis Vatikano miestas-valstybė davė Europai bendrą religiją, šiuo metu plačiausiai praktikuojamą visoje Žemėje. Lietuva ir Lenkija savo didžia Federacija, kuri kadaise buvo didžiausia vientisa teritorija Europoje, pademonstravo glaudaus ir sėkmingo bendradarbiavimo tarp kaimyninių valstybių vertę – draugiško bendradarbiavimo dvasią, kurią iki šių dienų demonstruojate Baltijos Asamblėjoje, o platesne prasme – NATO ir ES.

Kembridže su dideliu malonumu ir susižavėjimu studijavau – ir iki šiol studijuju – Graikijos ir Romos klasikinį amžių, davusį pasauliui civilizacijos terminą bei tikrovę. Prieš keletą metų, būdamas Cevennes, pačioje *la France profonde* gilumoje, pasakiau ekspromptu penkių minučių kalbą 100 restorano svečių Naujųjų Metų išvakarėse. Iškilmingai minėjau senąją sąjungą tarp mano mylimos Škotijos ir Prancūzijos, baigdamas kalbą žodžiais *Vive l'Ecosse – et vive la France!* Mano auditorija pašoko ant kojų, sulipo ant stalų, pritariamai šūkavo ir mojavė ore servetėlėmis geras 20 minučių. Senoji sąjunga yra gyva ir sveika. Škotijoje, kaip ir Lietuvoje, mūsų istorija ir nacionalinis temperamentas skatina didelį entuziazmą dėl Europos, mūsų žemyno.

Prieš dvi dienas Londone surengiau ramius priešpiečius Čekijos Respublikos prezidentui Václavui Klausui ir jo ambasadoriui prie Šv. Jokūbo rūmų. Pasakiau jiems, jog esu už Europą, todėl prieš ES. Prezidentas pritarė man, sakydamas, jog ES jau nebesanti vertinga institucija, ir kad ji daranti Europai daugiau bėdos negu naudos. Jis suprato, kodėl jo šalis ir tokia daugybė kitų šalių Rytų Europoje norėjo į ją įstoti po to, kai atsuko nugarą sovietiniams engėjams. Tačiau jis man pareiškė, jog sakyti, kad „esu už Europą“, yra beprasmiškas dalykas, stokojantis intelektualinio tikslumo. Europa, sakė jis, buvo paprasčiausia geografinė teritorija. Tai didžiosios Europos tautinės valstybės sukūrė žemyno pasiekimus, – o ne pats žemynas.

Čekų ambasadorius Michaelis Zantovskis, kuris (kartu su prezidentu Klausu) buvo vienas didžiųjų Aksominės revoliucijos, išlaisvinusios Čekijos Respubliką, architektų, puolė man į pagalbą. Jis pažymėjo, kad Europos tautos turi daugybę bendrų savybių, peržengiančių paprasčiausias nacionalines ribas. Pagrindinė jų, jo teigimu, buvo krikščionybė, kuri yra didžiausia ir maloniausia religija pasaulyje. Seras Thomas Browne'as savo veikale *Religio Militis* rašė: „Jokia religija taip nepagausina gėrio, kaip krikščionių religija“.

Taigi šiandien noriu pasiūlyti jums teiginį, jog yra trys apibrėžiančios sąvokos, – matematikoje jas turėtume vadinti „matmenimis“, – kurie užgimė mūsų žemyne ir kurios tikrai ir naudingai peržengia mūsų nacionalines ribas ir turi galią mus suvienyti, jei tik patys jiems leisime; kad šie matmenys yra glaudžiai tarpusavyje susiję; kad kiekvienas šių Europos ir europiškumo matmenų yra moraliai geras ir kad be jų Europa būtų niekas, o pasaulis, mūsų pačių nelaimei, būtų gerokai skurdesnis.

Šie trys matmenys yra krikščionybė, laisvoji rinka ir demokratija. ES valdančioji klasė yra instinktyviai nusistačiusi prieš visus tris, ir šia svarbia prasme yra antieuropietiška.

Turėdami omenyje šiuos tris Europą apibrėžiančius matmenis, galime, – o tą dabar ir siūlau padaryti, – sudraskyti į skutelius begalę pompastiškų ir gražbylingų sutarčių, iš kurių šiandien susidaro tas įkvėpimo stokojantis aukščiausias Europos įstatymas, ir pradėti iš naujo nuo vizijos, kuri yra nauja todėl, kad yra sena.

Krikščionybė, Lietuvos religija ir mano religija, yra esmingai svarbi naujai Europai, kurios viziją šįvakar norėčiau jums išdėstyti. Mat be visuotinai priimamo moralinio kriterijaus joks tautinių valstybių susibūrimas ilgai netvers. Ankstyvaisiais Kinijos Imperijos laikais buvo pirmą kartą apibrėžtas ir aptartas pamatinis politinis padalijimas, egzistuojantis iki šių dienų: praraja tarp „legalistų“ (šiandien turėtume juos vadinti „totalitaristais“), kurie mano, kad moralė nėra reikalinga ar trokštama ir kad kiekvieną mūsų elgesio detalę turi nurodyti centrinė valdžia, ir „konfucionistų“ (šiandieninių „libertarų“), kurie – džiugiai pritardami požiūriui, kuris yra be galo dosnus savo artimui ir todėl be galo moralus ir moraliai geras, – myli savo artimus ir pasitiki jais tiek, kad netrokštų išguldyti talmudinių priesakų, nuodugnai reglamentuojančių savo artimo elgesį, iki pat paskutinės fluorescencinės elektros lemputės. Bet kuris tikras krikščionis ir bet kuris tikras europietis yra konfucionistas, o ne legalistas.

Tik ten, kur valdomieji ir jų valdytojai turi bendrą nešališką ir nusistovėjusią moralinį *Weltanschauung*, bendrus principus, nepriklausančius nuo kasdienių valdžios reikalų, yra įmanomas tikrasis libertarizmas, o totalitarizmas, kuriam viešpataujant nacistinių ir sovietinių atmainų pavidalus dar taip neseniai ir taip narsiai kentė jūsų tauta, gali būti tvirtai ir visam laikui išstremtas į Genocido muziejų. Aš netgi išdrįsiu pasakyti dar daugiau, jog tik ten, kur tas visuotinai priimamas moralinis kriterijus yra iš esmės krikščioniškas, laisvos rinkos ir demokratija gali saugiai klestėti ir tvirti neribotą laiką.

Sakau tai todėl, kad jūsų ir mano religijos pagrindinė žinia yra paprasta. Graikų kalba ją sudaro keturi skiemenys – *agapeseis*, lotyniškai – trys skiemenys, *diligēs*, angliškai –

trys skiemenys, *thou shalt love!* Tikrai ten, kur pagrindinis, lemiamas, gyvybiškai svarbus imperatyvas yra ne tiesiog nenoromis priimamas, bet džiugiai išbandomas kiekvieno piliečio, laisvoji rinka, kuri yra jūsų Instituto tikslas ir objektas, gali klestėti.

Kadai pasakiau Margaret Thatcher: „Įsivaizduokite, kad visą Jungtinės Karalystės įstatymų kodeksą pakeistų vieninteli įsakymas: „Mylėk“. Įsivaizduokite ir tai, kad tas kodeksas jau galiojo, jums dirbant advokate. Kiek bylų, kuriose jums teko kovoti, būtų pasibaigusios kitaip, ir ar daugelyje bylų rezultatas būtų buvęs geresnis?“ Ministrė pirmininkė kurį laiką pamastė ir atsakė: „Suprantu, ką norite pasakyti“.

Taigi naujoji Konstitucija, kurią siūlau Europai, turėtų būti trumpa ir įkvepianti, bet ir veiksminga tuo, kad ji kliausis noriu Europos tautų pritarimu. Ji tikrai turi būti ne ilgesnė negu ta didžioji Konstitucija, meistriškai sukurta Jungtinių Valstijų įkūrėjų aną ilgą, karštą, vaisingą vasarą Filadelfijoje prieš pora šimtmečių.

Europos naujoji Konstitucija nei įsteigs, nei netgi sudarys galimybę atsirasti biurokratiniam-centralistiniam, ateistiniam-humanistiniam, totalitariniam-legalistiniam valdžios autoritetui, tokiam, kaip tas, kuriuo dabar Briuselyje valdo Europos nematomi, nerinkti *Kommissare* (tai yra oficialus vokiškas titulas, apibūdinantis komisarus, kurie vieninteliai turi teisę siūlyti aukščiausius Europos įstatymus).

Šioje naujoje Konstitucijoje krikščionybė bus pripažįstama kaip mūsų žemyną apibrėžianti religija. Toji nuostata anaipol neištums kitų religijų teisės laisvai klestėti: atvirkščiai, jos bus laukiamos ir priimamos, o bet kurio piliečio diskriminavimas religinių įsitikinimų pagrindu bus uždraustas. Aš, pavyzdžiui, turiu labai rimtą pagrindą dėkoti stropiesiems Viduramžių islamo tyrinėtojams, kurie vieninteliai išsaugojo mums didžiuosius klasikos tekstus, kuriuos studijavau Kembridže. Jei tie kodeksai nebūtų saugiai išlaikyti Kordobos bibliotekoje, Europos Renesansas taip ir nebūtų prasidėjęs.

Toliau, Europos Konstitucija užtikrins, kad laisva rinka vyrautų kaip esminė ekonominė mūsų žemyno struktūra, ir kad visi veiksmai, varžantys laisvą prekybą, būtų laikomi neteisėtais. Rinkos laisvės priešai dažnai smerkia laisvą rinką kaip nemoralia, sakydami, kad ji netinkamai sutelkia gerovę saujelės rankose. Jų pozicijos alogiškas yra akivaizdus: mat jų alternatyva laisvai rinkai yra sukonzentruoti kone visą gerovę vienintelės institucijos – Valstybės – rankose.

Aš sakau, kad laisva rinka yra moraliai gera, nes vyraujant tikrai laisvai rinkai, galutinius ekonominius sprendimus sudaro visų rinkos veikėjų individualių pasirinkimų suma. Visi rinkos dalyviai priima sprendimus, formuojančius rinką kas kartą, kai jie nusprendžia, ką parduoti arba pirkti. Kaip pirmajame istorijoje ekonomikos vadovyje rašė Adamas Smithas, verslininkas vadovaujasi tarsi nematoma ranka, duodamas klientams tai, ko šie nori. Siekdamas gerovės, verslininkas yra priverstas, nors ir „ne iš geros valios“, daryti gera, o ne kenkti.

Rinkos moralumą grakščiai apibendrino Anglijos karalius Karolis I savo didžiojoje kalboje ant ešafoto, likus kelioms akimirkoms iki mirties bausmės, kurią jam įvykdė pirmieji totalitaristai. Jis taip pasakė: „Laisvė yra tada, kai valdžia išleidžia tokius įstatymus, pagal kuriuos žmonių gyvenimas ir gėrybės labiausiai gali priklausyti jiems

patiems“. Šie nelaimingojo karaliaus žodžiai yra tikras pasigėrėjimo vertas rinkos laisvės pareiškimas.

Tiesa, toliau jis pasakė: „Laisvė nereiškia dalytis valdžia. Pavaldinys ir valdovas yra visiškai skirtingi dalykai“. Tai buvo paskutinis absoliučiosios monarchijos pareiškimas. Praėjus vienuolikai metų, kai niūrieji Oliverio Cromwellio totalitaristai buvo išvyti lauk, o karalius Karolis II grįžo iš tremties Prancūzijoje, Anglijos žmonės, išsirikiavę gatvėse visą kelią nuo Doverio iki Londono, audringai jį sveikino. Tą akimirką užgimė konstitucinė monarchija, o Britanijoje buvo pasėtos pirmosios tikrosios demokratijos sėklos.

Mūsų naujoje Europos Konstitucijoje bus visos nuostatos, reikalingos laisvai rinkai klestėti. Bus garantuota individo laisvė. Siekiant užtikrinti, kad pilietis turėtų maksimalią ekonomikos laisvę, bus laikoma neteisėta, jei iš bet kurio piliečio bus atimta daugiau negu 25% jo metinių pajamų visais vietinių, racionalių ir viršnacionalinių, asmeninių, kolektyvinių ar sąnaudų mokesčių pavidalais kartu sudėjus. Nuosavybės arba santaupų apmokestinimas bus išvis uždraustas. Tokiu būdu bus išlaikyta maža valdžia, nes tik tada pilietis gali atsistoti visu ūgiu. Johnas Stuartas Millis yra taip pasakęs: „Valstybė, užgožianti savo žmones, kad jie taptų tik paklusniais įrankiais jos rankose, pamatys, jog su mažais žmonėmis didžių dalykų nepasieksi“.

Kodėl brėžiama būtent 25% riba vyriausybių teisei nusiaubti savo piliečių kišenes? Šį skaičių nustatė Miltonas Friedmanas savo garsiojoje esė, atkreipęs dėmesį į faktą, jog pati demokratija negali tvirti, jei valstybė išleidžia daugiau kaip ketvirtį savo piliečių verslumo ir pramonės sukaupto metinio turto. Alexis de Tocqueville'is savo stulbinamai pranašiškame veikale *Demokratija Amerikoje*, išleistame 1830 m., numatė, kas nutiktų, jei balsuotojams būtų leista rinkti partijas, kurios jiems žada tiesiogines išmokas, už kurias sumoka mokesčių mokėtojai. Jis rašė: „Taip gali rasti tam tikros rūšies dorybingas materializmas, kuris tyliai, be garso atpalaiduos veiklos spyruokles“.

Ciceronas, kurį jau anksčiau citavau, numatė pražūtingas politines, o kartu ir finansines fiskalinio nedrausmingumo pasekmes Romos respublikoje. Tas nedrausmingumas ne taip jau menkai prisidėjo prie neilgai gyvavusios demokratijos Romoje žlugimo, kai jos vieton stoji 400 metų trukusios ryškios ir akį režiančios asmenybės kulto diktatūros.

Ne pats menkiausias tarp sunkumų, su kuriais susiduria vyriausybė, palaikydama finansinę drausmę, yra auganti – ir vis labiau finansinius pajėgumus viršijanti – socialinių pašalpų išlaikytinių armija visoje Europoje bei Vakaruose. Ši sena problema reikalauja modernaus sprendimo. Mano kukliu siūlymu, valstybė turėtų daugiau nebeteikti jokio socialinio aprūpinimo nė vienam savo piliečių. Užtuot tai dariusi, ji turėtų pavesti Bažnyčioms ir labdaros organizacijoms teikti socialinę rūpybą, kaip tai darė Katalikų Bažnyčia Anglijoje ir didžiojoje dalyje Europos iki Reformacijos. Vyriausybės turėtų drastiškai sumažinti mokesčius, kad šitaip atsispindėtų faktas, jog tie mokesčiai daugiau nebeužtikrina socialinės rūpybos. Individai turėtų būti skatinami dosniai aukoti Bažnyčioms ir labdaros organizacijoms, taip užtikrinant, kad kiekvienas būtų teisingai ir pagrįstai aprūpintas.

O štai ir dar viena, ne pati menkiausia tokio pasiūlymo pasekmė: tie, kurie dabar yra

kamuojami ilgalaikio nedarbo dėl to, kad yra nekvalifikuoti ir dėl to, kad jiems įsidarbinus, bendras apmokestinimo ir pašalpos atsisakymo procentas dažnai būna didesnis negu 100 centų doleriui, staiga pajus tiesioginį finansinį akstiną dirbti vietoj didžiulio stabdžio, kurį jiems užkrauna gerovės valstybės *modus operandi*.

Toks pasiūlymas gali atrodyti drastiškas, bet iš tiesų jis yra būtinas. Prievolė mokėti pašalpų išlaikytiniams dabar yra tokia didelė, jog visose šalyse gerovės valstybės modelis žlunga, nes tam skirti pinigai tiesiog baigiasi. Mes neturime kito pasirinkimo, kaip tik atsisakyti gerovės valstybės, o kartu su ja atsisakyti ir priklausymo kultūros bei įpročio, pasmerkusio kai kuriose nelaimingose šeimose ištisas kartas nuolatiniam įkalinimui socialinės rūpybos sistemos viduje, atimant iš jų bet kokią klestėjimo, pažangos ar pasiekimo viltį.

Taip pat yra būtina išplėtoti neracistinę strategiją, kuri apribotų imigraciją iki tokio lygio, kokį Europos šalys įstengia sau leisti ir asimiliuoti. Galimas daiktas, paprasčiausias metodas būtų pasakyti, jog tas, kuris nori visam laikui įsikurti Europoje, privalo viešai pareikšti savo ketinimą imigracijos punkte. Nuo tol toks asmuo penkerius metus neturės teisės į nemokamą sveikatos apsaugą, pašalpas ar kitokią finansinę bet kokios rūšies pagalbą. Jei tas asmuo viešai to nepareikš, jis neturės teisės į jokią finansinę pagalbą, niekada. Taip ekonominei migracijai būtų padarytas savalaikis ir nebrangus galas.

Mūsų pavyzdinė Konstitucija Europai taip pat užtikrins absoliučiai laisvą prekybą. Nebus akcizo mokesčių ar muitų tarptautinei prekybai. Tik tada, kai bus aiškiausias įrodymas, kad dirbtinai subsidijuojamas kainos mažinimas arba perdėtai išnaudojama pigi darbo jėga, turint grobuonišką tikslą pakirsti ir sunaikinti vietinę rinką, bus leidžiama įvesti bet kokią tarifą prekėms ar paslaugoms.

Pagal naująją Europos Konstituciją šalims bus uždrausta skolintis. Jos bus priverstos gyventi pagal turimas išgales. Juk nežabotas ir neatsakingas vyriausybių skolinimasis Vakarų šalis įstūmė į ekonomikos nestabilumą ir krizę jau nežinia kelintą kartą, pradedant Cicerono Roma ir baigiant nūdienos Graikija, Ispanija, Portugalija, Airija, Italija bei Prancūzija.

Pats didžiausias pavojus šalių išlikimui ne tik Europoje, bet ir Vakaruose platesne prasme yra nevaldomas mūsų vyriausybių skolinimasis ne pagal galimybes, dabar fatališkai apsunkintas ne tik absurdiškų išsipūtusios ES biurokratijos išlaidų, bet ir vyriausybių polinkio dalyti būsimo finansinio dosnumo pažadus favorizuojamoms piliečių klasėms. Šie pažadai sukūrė nenumatytus finansinius įsipareigojimus, kurie dabar ima kristalizuotis. Tikroji Vakarų skola gali būti realistiškai įvertinta tik tada, kai šie kvailai dosnūs nenumatyti įsipareigojimai bus įtraukti į buhalterinę apskaitą, kaip ir turėtų būti, jei vyriausybės privalėtų laikytis tų pačių apskaitos taisyklių kaip ir korporacijos, kurias jos taip nemokšiška reguliuoja.

Europa taip pat privalo turėti stabilius pinigus. Tai reiškia, jog šalims turėtų būti uždrausti spausdinti pinigai. Pinigų spausdinimas yra pernelyg svarbus, kad jį būtų galima palikti politikams, biurokratams ir centriniams bankams. Vietoj to reikėtų iš karto priimti von Hayeko siūlymą apie konkuruojančias nuosavas valiutas. Valstybės vaidmuo turėtų apsiriboti užtikrinimu, kad visas valiutas administruotų valiutų

valdybos, kurių svarbiausias vaidmuo būtų užtikrinti, kad valiuta būtų pilnai padengta.

Hamburgo Hanzos Kunigaikštystės centrinis bankas ištikus 250 metų turėjo valiutų valdybą, kol neišiveržė Napoleonas ir neištuštino jos sidabro saugyklų. Kai jis atsiuntė savo apskaitininkus, kad šie užtikrintų, jog niekas kitas pirma jo neišvogtų sidabro, jie atrado 7 milijardus dolerių atspausdintų banknotų ir 8 milijardus dolerių sidabro saugyklose. Valiutų valdyba veikė garbingai ir korektiškai ketvirtį tūkstantmečio, o Hamburgas dėl to galėjo džiaugtis jam lygių neturinčiu klestėjimu ir ekonominiu stabilumu. Šiandien mažai šalių turi valiutų valdybas. Viena iš jų yra Lietuva. Kodėl? Todėl, kad taip rekomendavo jūsų Institutas.

Tačiau šiandien neatidėliotinos reformos labiausiai šaukiasi vadinamasis „demokratijos deficitas“, viena šiandienės ES ypatybių. Tragiška jūsų pačių narsaus iššūkio totalitariniams valdovams iš nacistinės Vokietijos, o paskui iš komunistinės Rusijos istorija bus padariusi jus ypač jautrius pavojams, kylantiems tada, kai aukščiausias Europos įstatymas yra kuriamas žmonių, kurių mes, žmonės, nerenkame.

ES tokia, kokia ji savo struktūra yra šiandien, – ne tik nedemokratiška, bet antidemokratiška. Išrinktasis Europos parlamentas tėra nuleipęs figos lapelis, slepiantis niūrią tiesą, jog niekas, išskyrus nerinktus Briuselio *Kommissare*, negali siūlyti jokio naujo įstatymo. Europos eunuchų parlamentas negali net pateikti įstatymo projekto.

ES egzistuoja dvi įstatymų leidybos procedūros. Pirmoji yra „Komisijos reglamentas“, kurį paskelbia *Kommissare* ir kuris tampa aukščiausiu Europos įstatymu iš karto po paskelbimo. Jis nėra peržiūrimas, keičiamas arba užkardomas nei Europos parlamento, nei kurio nors nacionalinio parlamento. Tai yra valdymas dekretų pagalba. Kaip bežiūrėsi, tokiam Reglamentui turėtų nelikti vietos demokratinės Europos konstitucijoje.

Antroji įstatymų leidimo procedūra vadinasi „Europos direktyva“. Žodis „direktyva“ daug pasako; nes tai irgi yra antidemokratiškas metodas. Vienintelė galia siūlyti – o todėl ir nesiūlyti – naują Europos įstatymą yra nerinktų *Kommissare*, susitinkančių už uždarų durų nuspręsti, kurias direktyvas jie paskelbs, o kurių – ne, rankose. *Probouleutic* funkcija, kuri yra pagrindinė įstatymų leidybos funkcija, nes joje glūdi didžioji dalis įstatyminio sprendimo teisės, atitinkamai atsiduria nerinktųjų žinioje.

Vos tik *Kommissare* slapta nusprendžia paskelbti naują Direktyvą, jos metmenys yra perduodami antrajam nerinktam dariniui, kuris yra toks slaptas, jog dar visai neseniai apie jo egzistavimą nebuvo užsimenama nė ES interneto puslapyje. Nuolatinių Atstovų Taryba susitinka (žinoma, už uždarų durų) parengti išsamų pavidalą, kurį įgaus naujoji Direktyva.

Po to Direktyvos projektas perduodamas *soi-disant* „Ministrų Tarybai“, kuri iš tiesų mažai bendra teturi su ministrais, nes jie labai retai čia dalyvauja. Tačiau tai yra dar vienas nerinktas pareigūnų organas, kuris – ir vėl – susitinka už uždarų durų nuspręsti, ar mechaniškai uždėti pritarimo antspaudą ant naujos Direktyvos.

Tiktai po to, kai šie trys nerinkti pareigūnų organai jau būna paslapčia pasiūlę, išrutulioję ir nusprendę dėl projekto, Europos parlamentas pagaliau gali jį išvysti.

Tačiau parlamentas negali kažin ko padaryti. Jis gali mechaniškai pritarti projektui, bet negali jo taisyti. Jei jis nusprendžia nedėti pritarimo antspaudo, *Ne* dar nereiškia *Ne*. Tokiu atveju jungtinis parlamento ir Ministrų Tarybos susitikimas sprendžia, ką daryti su Direktyva. Jei nusprendžiama jos neplėtoti, *Kommissare* vis tiek turi galią priimti Direktyvą minėtojo Reglamento pavidalu.

Jei nusprendžiama toliau plėtoti Direktyvą, ji išsiuntinėjama visiems nacionaliniams parlamentams, kurių vienintelė funkcija yra paversti tą Direktyvą įstatymu. Jie neturi galios ją taisyti arba atmesti. Jungtinėje Karalystėje direktyvų projektus peržiūri Bendruomenių Rūmų Europos Įstatyminės Patikros Komitetas, kuris susitinka, – taip, atspėjote, – slapta. Tai vienintelis Rūmų komitetas, greta Žvalgybos ir Saugumo Komiteto, kuris taip elgiasi. Per paskutiniosios socialistų vyriausybės valdymą, Komitetas atmetė direktyvų projektus maždaug 200 atskirų atvejų. Kiekvienu tų atvejų Komiteto nutarimai buvo anuliuoti, o Direktyva tapdavo įstatymu, taip tiesiogiai pažeidžiant žmonių išrinktų atstovų valią.

Kad ir kokie būtų kiti panašūs derinimai, jie nėra demokratija bet kokia žinoma šio žodžio prasme. Taigi mūsų naujoje Europos Konstitucijoje nerinktiems *Kommissare*, Nuolatiniais Atstovams ir ministeriniams biurokratams neliks vietos. Jie bus tiesiog nušluoti.

Vietoj to vienintelė teisė siūlyti, plėtoti, taisyti, spręsti ar atšaukti Europos įstatymus teks išrinktajam Europos Parlamentui, kuriame daugumą turinti politinė frakcija sudarys Europos Vyriausybę. Net ir tokios Vyriausybės galios bus griežtai ribojamos: mat nė vienas naujas įstatymas, kurį priimti ji įtikins Europos Parlamentą, neišgalios tol, kol dauguma šalių narių parlamentų laisvai jam nepritar.

Visos egzistuojančios įstatyminės ES kompetencijos, – vadinamasis *acquis communautaire*, – bus sugrąžintas šalims narėms. Europos *corpus iuris* bus griežtai ribojamas daugumos šalių narių parlamentų noro balsuoti už kurį nors Europos įstatymą. Visus šiuos parlamentus laikant lygiais, tokios mažos šalies kaip Lietuva galia daryti įtaką Europos įstatymams bus ne mažesnė negu tokios didesnės už ją šalies kaip Jungtinė Karalystė.

Yra viena aplinkybė, kuriai esant, Europos parlamentas bei visi nacionaliniai parlamentai privalės priimti įstatymus. Mat aš siūlau, kad šalių narių piliečiai turėtų teisę inicijuoti referendumą. Jei bent kažkoks mažas, bet reikšmingas registruotų balso teisę turinčių piliečių procentas bet kuriose iš trijų ar daugiau šalių narių pasisakys už referendumą kuriuo nors konkrečiu klausimu, Europos Teisingumo Teismas patvirtins, jog referendumo klausimas pasirinkta tema yra teisingas, toks referendumas bus surengtas tuo pat metu kaip ir rinkimai į Europos Parlamentą.

Pirmasis naujai išrinkto Europos Parlamento uždavinys bus priimti įstatymus, kurie įgyvendintų žmonių sprendimą, išreikštą referendumo metu, dėl to ir kiekvienas nacionalinis parlamentas privalės priimti naujus įstatymus.

Drįstu pareikšti, jog tai bus tikrai demokratiška Europos Konstitucija.

Galimas daiktas, jūs pasakysite, jog šios idėjos yra nerealios ir nutolusios nuo pragmatinės nūdienos politikos tikrovės. Tačiau, kaip jūsų Institutas turi pagrindo

žinoti, šiandienos idėjų – tegu ir „politiškai nekorektiškų“ – pažanga lems rytojaus politinę dienotvarkę.

Ir vis dėlto, jūs teisingai klausėte manęs ne tik to, kas *turėtų* įvykti Europoje, bet ir kas *įvyks*. Taigi baigiu savo kreipimąsi prognoze.

Pirma, euras – nors jūsų šalies vadovai galbūt ir trokšta jam priklausyti – žlugo. Dėl daugybės priežasčių, – aiškiai išreikšto jūsų žmonių troškimo neturėti nieko bendra su euro priėmimu, kaip parodė neseniai atlikta nuomonių apklausa, jūsų rezervų išlaikymo, kuri priešingu atveju būtumėte įpareigoti paaukoti Europos centriniam bankui, didelio pelno, kuri galite gauti iš mokesčio už teisę leisti savo valiutą, užuot leidus, kad tas mokestis atitektų Briuseliui, teisės kontroliuoti savo palūkanų normas ir valiutų kursus, – jūs turėtumėte išlaikyti savą valiutą ir nesileisti tempiami žemyn tolesnių pastangų įsivesti žlugusį eurą.

Antra, kaip mums priminė neseniai žlugusios diskusijos dėl Europos biudžeto, grynosios išlaidos, skirtos išlaikyti perdėtai biurokratinei naštai, kurią sudaro 30 000 nereikalingų Europos civilinių tarnautojų, iš kurių 10 procentų gauna didesnę atlyginimą negu Britanijos Ministras pirmininkas, yra tokios, kurių Britanija ir kiti grynųjų pajamų nešėjai į ES biudžetą daugiau nebėra pasirengę kęsti. Daugelis mūsų, priklausančių Britanijos valdančiųjų klasei, mielai suteiktume tiesioginę pagalbą Lietuvai ir kitoms anksčiau nuskriaustoms Rytų Europos valstybėms. Kai Briuselis nepasiims savo dalies, Lietuva gaus ne mažiau, o daugiau pagalbos iš labiau pasiturinčių Europos šalių.

Trečia, jei ES nebus pasirengusi radikaliai pertvarkyti savęs ir savo Konstitucijos, kad atsisakytų priešiško krikščioniškiems įsitikinimams, laisvai rinkai ir užvis labiausiai – pačiai demokratijai, ji neturėtų tvirti, negali tvirti ir netvers. Ji žlugs taip pat, kaip žlugo euras, ir dėl tos pačios priežasties. Euras išvis apskritai nebuvo valiuta. Kaip ir Europos sutartys, jis buvo ir yra antidemokratiškos politinės, piniginės ir galų gale fiskalinės centralizacijos įrankis. Tačiau Europos tautos trokšta pačios spręsti savo ir savo didžio žemyno ateitį.

Dažnai sakoma, – iš tiesų, pone Prezidente, sere, jūs man tai sakėte praėjusį vakarą mums vakarieniaujant, – jog Britanijos žmonių pasipriešinimas ES kyla iš šovinistinio, atavistinio ir anachroniško didžiųjų prarastosios Imperijos dienų ilgesio. Taip nėra. Britų Imperija, priešingai negu kitos imperijos, radosi ne iš sąmoningos valios plėstis ir užkariauti, bet veikiau dėl taikaus laisvos prekybos atsitiktinumo. Dar gerokai iki tol, kai Pasaulinė Prekybos Organizacija pasiekė išpūdingo vidutinių pasaulinių tarptautinių tarifų sumažinimo nuo 21%, kuris vyravo Britanijai įstojus į ES 1972 m. iki 1%, kuris vyrauja šiandien, visoje Britų Imperijoje vyravo Imperinės Pirmenybės (*Imperial Preference*) sistema, o ketvirtis žemės rutulio buvo laisvos prekybos teritorija.

Neseniai iš naujo perskaičiau Lordo Curzono kalbas iš to laikotarpio, kai jis ėjo Indijos vicekaraliaus pareigas. Lordo politika, aiškiai išdėstyta jo kalbose, tikrai nebuvo skirta traukti didžiąsias Indijos subkontinento tautas dailiai nublizgintu Imperijos kulnu. Tai buvo šviesi politika, siekianti padėti tiems gyventojams išbristi iš skurdo ir žengti pirmuosius žingsnius į tai, kas jie yra šiandien – didžiausia pasaulyje demokratija.

Britanija rengiasi palikti Europos Sąjungą, ir galimas daiktas, netrukus tai padarys. Jungtinės Karalystės Nepriklausomybės Partija jau seniai pasisako už tai, kad Britanijos žmonėms būtų galima surengti įpareigojantį referendumą dėl to, ar likti ES, ar išstoti iš jos. Per pastaruosius du dešimtmečius nuo įkūrimo mūsų partija nenumaldomai augo ir tapo antrąja pagal dydį partija britų delegacijoje Europos Parlamente. 2014 m. ji jau gali būti didžiausia partija. Tuo metu, lygiai taip pat nenumaldomai, žmonių troškimas palikti ES bus sustiprėjęs. Prieš 20 metų nuomonės buvo pasidalijusios į dvi lygias puses: dabar apie tris penktadalius balsuotų už išstojimą, – jei tik valdančioji klasė jiems suteiktų tokią galimybę.

Niekas iš Konservatorių, Liberalų ir Leiboristų partijų vadovų nenori suteikti žmonėms žodžio ir leisti pasakyti, ar jie vėl turėtų valdyti save su balsadėžių pagalba. Vis dėlto Jungtinės Karalystės Nepriklausomybės Partija gauna daugumą balsų iš Konservatorių Partijos, kurios eiliniai parlamentarai gerai žino, kad jei ir tol, kol Europos klausimas nebus tvirtai išspręstas referendumo būdu, mūsų partija dabar turi pakankamai jėgų ir paramos, padėsiančios užtikrinti, kad konservatoriai daugiau niekada neturėtų didžiosios daugumos Jungtinės Karalystės Parlamente. Jie jau pradeda ir savo Ministrui Pirmininkui sakyti: „Įsipareigok referendumui Europos klausimu arba pasitrauk“.

Net ir ponas Mario Monti, ES paskirtas Italijos Ministras pirmininkas (mat Briuselis dabar tiesiogiai kišasi į paskyrimus, dėl kurių anksčiau sprendavo tautos balsas), vakar sakė, jog Britanijos valdančioji klasė privalo daugiau nebekliudyti žmonėms tarti savo žodžio.

Visai įmanoma, kad jei mano partijai pakankamai gerai pasiseks per 2014 m. Europos rinkimus, Ministras pirmininkas bus priverstas paskelbti, kad po Jungtinės Karalystės visuotinių rinkimų 2015 m. jis sušauks referendumą dėl to, ar Britanija lieka ES, ar apsisprendžia išsilaisvinti ir vėl tapti nepriklausoma šalimi.

O kas, jei Britanija pasitrauks? Pirmas dalykas, kurį pastebės Lietuva, bus tas, kad lėšos, kurias ji gauna iš ES, bus gerokai sumažintos, mat Britanijos įnašas į ES yra neproporcingai didelis. Toliau, kitos ES šalys irgi ims bruzdėti, norėdamos pasitraukti, o jų valdančiosios klasės nevisada sugebės atsispirti jų reikalavimams. Taigi ES yra pasmerkta anksčiau ar vėliau žlugti: ir ji žlugs ne todėl, kad Britanija ilgisi savo prarastosios Imperijos, bet todėl, kad Britanija ilgisi savo prarastosios demokratijos.

Šešiolikštasis Jungtinių Valstijų prezidentas savo garsiojoje kalboje, dedikuodamas Pilietinio karo mūšio lauko Gettysberge kempelį abiejų kovojusių pusių kareiviams, kurie ten paguldė galvas, taip pasakė: „Kad iš šių garbingų žuvusiųjų mes pasisemtume vis didesnio atsidavimo tam reikalui, kuriam jie atsidavė iki galo; kad mūsų ketinimai būtų patys geriausi, idant šie žuvusieji nebūtų tuščiai atidavę gyvybės; kad šioje tautoje, Dievui viešpataujant, iš naujo užgimtų laisvė; ir kad žmonių valdžia, valdoma žmonių ir žmonėms, niekada šioje žemėje nepražūtų“.

Sere, telaimina Dievas jus ir jūsų Institutą bei jo darbus; telaimina Dievas Lietuvą, ir telaimina Dievas Europą, ir tepadaro ją demokratišką.

Aš gimiau demokratinėje santvarkoje. Aš tokioje negyvenu. Tačiau rimtai ketinu

tokioje numirti.